

Nedim Zahirović

(Centar za istraživanje Sredozemlja, Sveučilište Ruhr, Bochum, Njemačka)

MUSTAFA-BEG HALILBEGOVIĆ: ILOČKI UGLEDNIK I SUFIJA IZ DRUGE POLOVICE 16. STOLJEĆA

UDK 929 Halilbegović, M.

Pregledni rad

Primljeno: 26. 2. 2016.

U radu se razmatraju izvorni podaci koji govore o dervišu, sufiji i osmanjskom ugledniku po imenu Mustafa-beg Halilbegović, koji je živio u drugoj polovici 16. stoljeća u Iloku, odnosno u Voćinu (Šarengradu) pokraj Iloka.

Cljučne riječi: Muniri Belgradi, Mustafa-beg Halilbegović, derviški red, Ilok

Tijekom pohoda na Ugarsku 1526. godine Osmanlije su osvojile i grad Ilok, koji će se razviti u gospodarsko, prometno i vjersko središte na teritoriju Srijemskog sandžaka.¹ Prolazeći kroz Ilok, slavni osmanski putopisac iz 17. stoljeća Evlija Čelebija (Evlîyâ Çelebi) ostavio je zapis o ovome mjestu. Prema Evlijinom kazivanju, Ilok je imao 6 džamija, 2 mesdžida, hamam (javno kupatilo) i han. Evlija je posebno opisao kavanu koja se nalazila pred Čaršijskom džamijom: “U tom gradu, u vanjskoj tvrđavi, pred Čaršijskom džamijom, nalazi se jedna odlična kavana sa lijepim vidikom. Tu se sastaju svi drugovi, ahababi, prosvijećeni ljudi i iskreni prijatelji i eglenišu. Sa jedne strane te lijepe kavane nalazi se odličan trgovački han. Taj han je kao neki bezistan ovog šehera. Pokraj njega nalazi se jedna dobra kavana. Ta kavana je na glavnoj ulici.”² Ako ne u ovim dvjema kavanama, a ono sigurno sokacima Iloka, kretala se osoba koja stoji u središtu ovoga rada. Njeno ime je Mustafa-beg Halilbegović (Halîlbeğ-zâde Muştafâ Beğ) i u meni dostupnim izvorima

¹ Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk. Postanak i upravna podjela*, 2. izdanje (Sarajevo, 1982), 63-64; Nenad Moačanin, *Slavonija i Srijem u razdoblju osmanske vladavine* (Slavonski Brod, 2001), 63.

² Evlija Čelebî, *Putopis. Odlomci o jugoslovenskim zemljama*, prev. Hazim Šabanović, 3. izdanje (Sarajevo, 1996), 523-524.

i literaturi on se spominje prvi put u detaljnom popisu Srijemskog sandžaka, koji je sačinjen u vrijeme vladavine sultana Selima II. (1566. – 1574.), kao uživatelj različitih nekretnina, odnosno prihoda u nahiji Ilok (čifluk, travnjaci, mezre).³

Razlog zbog kojeg sam odlučio jedan rad posvetiti Mustafa-begu jest to što se njegovo ime ne sreće samo u osmanskim poreznim popisima, nego i u narativnim izvorima. Mustafa-beg je svakako bio pripadnik političke, odnosno društvene elite jer Muniri uz njegovo ime pridodaje i titulu beg. Nju je mogao dobiti upravljajući nekim sandžakom, obnašajući više vojne dužnosti ili naprosto zato što je bio ugledna, utjecajna ili bogata osoba.⁴ Mustafa-beg je već za života postao ugledna osoba i održavao veze sa značajnim ličnostima iz vjerskog i derviškog miljea svoga vremena. Osmanski kroničari, a i drugi pisci, opisujući pojedinačni događaj često navode i ime osobe koja je to kazivala, pa tako i Mustafu-bega Halilbegovića navodi beogradski muftija Muniri-efendi kao izvor za nekoliko crtica koje je ispričao u svome djelu *Silsiletü l-mukarribîn ve menâkıbu l-müttekîn* (Rodoslovlje božijih ugodnika i biografije pobožnjaka). Muniri-efendi, čije je pravo ime bilo Ibrahim, živio je u drugoj polovici 16. i prvoj polovici 17. stoljeća. Po Hazimu Šabanoviću, Muniri je rođen negdje u Bosni. Šabanović također drži da je Muniri, prije nego je postao muftijom u Beogradu i profesorom na medresi Mehmed-paše Jahjapašića, morao steći najviše obrazovanje u Istanbulu. Za razliku od Šabanovića, Nathalie Clayer pretpostavlja da je Munirijev otac ili djed došao iz Bosne u Srijemsku Mitrovicu i tu se nastanio, a da je Muniri poslije rođen u ovome gradu. Po Šabanoviću, Muniri je umro svakako prije 1635./36. godine, najvjerojatnije 1617., dok Nathalie Clayer smatra da je to bilo između 1620. i 1625. godine.⁵ Muniri je za sobom ostavio nekoliko djela, od kojih je najznačajnije već spomenuto *Silsiletü l-mukarribîn*. Djelo je napisano početkom 17. stoljeća i od njega je sačuvan jedan primjerak koji se nalazi u biblioteci Sulejmaniji (Süleymaniyye Kütüphanesi) u Istanbulu.⁶ Ovo Munirijevo djelo zasigurno je najbogatiji izvor podataka za proučavanje djelovanja derviških redova na području Rumelije i osmanskog pograničja u Srbiji, Slavoniji, Srijemu, Bosni i Ugarskoj u drugoj polovici 16. i početkom 17. stoljeća. Još je kasnih 1970-ih godina bosanskohercegovački historičar Hazim Šabanović skrenuo pozornost

³ Bruce McGowan, *Sirem Sancağı Mufassal Tahrir Defteri* (Ankara, 1983), 12, 25, 26, 30, 111.

⁴ Usp. Joseph von Hammer, *Des osmanischen Reichs Staatsverfassung und Staatverwaltung*, II (Wien, 1815), 245-246; Moačanin, *Slavonija*, 86, bilj. 137.

⁵ O Munirijevom životu v. Hazim Šabanović, *Književnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima* (Sarajevo, 1973), 195-197; Nathalie Clayer, „Münîrî Belgrâdî: un représentant de la ,ilmîyye dans la région de Belgrade, fin XVIe siècle-début XVIIe siècle“, u: *Frauen, Bilder und Gelehrte: Studien zu Gesellschaft und Künsten im Osmanischen Reich*, ur. Sabine Prätör, Christoph K. Neumann (Istanbul, 2002), 552, 556.

⁶ Detaljnije o rukopisu v. Šabanović, *Književnost*, 199.

na važnost ovog rukopisa za proučavanje derviških redova na području tadašnje Jugoslavije i istaknuo potrebu za njegovom obradom i publiciranjem.⁷ Poslije će i francuska osmanistica Nathalie Clayer u monografiji posvećenoj djelovanju derviškog reda halvetija na Balkanu izraziti namjeru da publicira dio ovoga rukopisa koji se odnosi na derviške šejhove u europskom dijelu Osmanskog Carstva, ali ta namjera (još uvijek) nije ostvarena.⁸ U ovoj je monografiji Nathalie Clayer izvrsno objasnila glavne pravce djelovanja derviškog reda halvetija: podstrekivanje osmanskih vojnika na borbu kroz izravno sudjelovanje derviških šejhova u vojnim pohodima, širenje islama među nemuslimanskim stanovništvom i briga da se temeljne odrednice islamskog ortodoksnog vjerovanja poštuju.⁹ U tome idejnom svijetu živio je i Mustafa-beg Halilbegović, koji je pripadao dervišima koji su slijedili čuvenog halvetijskog šejha Muslihuddina iz Srijemske Mitrovice. Mustafa-beg je slušao priče o osmanskim pohodima i osvajanjima, o dolasku Turaka u srednju Europu, ali i o dolasku prvih derviša i derviških šejhova u ove krajeve, a kasnije ih kazivao drugima. Dvije priče koje je čuo od Mustafa-bega Muniri navodi u svome djelu *Silsiletü l-mukarribîn* i ja ih ovdje donosim u transkripciji i prijevodu.

Halîl-beg-zâde merhûm Muştafâ Bêg hikâyet eyledi ki ol vaqt ki şeyh Hâmza'ı Tuzlada tütüb kayd-i bendle âstâne-i se'âdete götürdüler çavuş bir kaydla İloga uğrayub Hâmza şeyhüñ ziyâretine vardum bade-l mükâleme ve l-muşâbehe baña cezbe şalmağ kâsından hâbs-i nefes êdüb baña nefes eyledi su'âl êtdi ki ısıcak nefes derûnına indi mi dëyü su'âl êtdi ben dağı yok dëdüm bir dağı êtdi gerü olmadı âhir sü'âl eyledi ki şâyed kimesnenüñ taht-ı taşarrufında olub irâdet vërmişsin eyyitdüm ki bilmem irâdetümi köpegümi atımı kaçığısunuñ menziline kumuşlardur Dimitrofcada bir koca var idi aña

⁷ Šabanović, *Književnost*, 199.

⁸ Nathalie Clayer, *Mystiques, Etat et Société: Les Halvetis dans l'aire balkanique de la fin du XVe siècle à nos jours* (Leiden, 1994), 56, bilj. 29. Treba kazati da je ona, osim u ovoj monografiji, i u drugim svojim radovima objavila prijevode određenih dijelova iz ovog Munirijevog rukopisa; v. „Les miracles des cheikhs et leurs fonctions dans les espaces frontières de la Roumélie du XVIe siècle“, u: *Miracle et Karâma: Hagiographies médiévales comparées*, ur. Denise Aigle (Turnhout, 2000), 435-458; „Quand l'hagiographie se fait l'écho des dérèglements sociopolitiques: le Menâkibnâme de Müniri Belgrâdi“, u: *Syncrétismes et hérésies dans l'Orient seldjoukide et ottoman (XIVe-XVIIIe siècle)*, ur. Gilles Veinstein (Louvain, 2005), 363-381.

⁹ O derviškim redovima na području bivše Jugoslavije v. Džemal Čehajić, *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu* (Sarajevo, 1986); tematsko poglavlje „Derviški redovi i tekije u Bosni“, u: *Mjesto i uloga derviških redova u Bosni i Hercegovini. Zbornik radova povodom obilježavanja 800 godina od rođenja Dželaluddina Rumija*, ur. Rešid Hafizović (Sarajevo, 2011), 265-326; Ines Aščerić-Todd, *Dervishes and Islam in Bosnia: Sufi Dimensions to the Formation of Bosnian Muslim Society* (Leiden, 2015). O literaturi o djelovanju derviša na području Slavonije i Srijema v. Rosana Ratkovčić, „Prisutnost derviša na području Slavonije i Srijema u vrijeme osmanske vladavine“, *Scrinia Slavonica* 14 (2014), 53-77.

varub gelürdüm eyyitdi beni anuñ üzerine tercîh êderseñ se'âdet nefesini saña i'tâ êtdüm eyyitdüm ki ben anuñ çok luğfını göreveren¹⁰ köpek yerine dağı bizi 'add êtdse üzerine meşâyihden kimse' i tercîh êdemem dëdüm imdi olmaz dëyü me'yûs oldı mezbûr Muştafâ Bëg êder bir gün bir cingâne oğlanuğı kapuya tayanmış durur gördüm buña bir iki akçe çıkarub vërdüm ol gece görsem halk baña üşüb elüm öpüb gelüb giderler bu şafâdan uyandum 'ale l-şabâh kûçıya binüb ferahla gidüb tâ Dimitrofçaya huzûr-ı şerîflerine varub temâm menâl-i kemâl ümîdiyle vâki'am dëyü vërdüm tebessüm êdüb bir kimesneye bir iki akçe şadaka vërmişsin dëyü cevâb êdüb dërdi hicâb êdüb merâtib-i 'âliyeden vehm êtdüğim hâlâtdan huzûrında utandum¹¹

Kazivao je umrli Mustafa-beg: „Onda kada je šejh Hamza bio uhvaćen i zatočen u Tuzli, a zatim odveden u Istanbul, jedan čauš¹² je nekim poslom došao u Ilok pa sam otišao da posjetim šejha Hamzu. Nakon razgovora i druženja, u namjeri da me dovede u stanje ekstaze, on je udahnuo, zadržao zrak, a zatim puhnuo prema meni i upitao: „Ovaj dah koji zagrijava, je li dospio u tvoju unutarnjost?“¹³ Ja odgovorih: „Ne!“ Na to on još jedan put to učini, ali opet ništa. Na koncu on upita: „Bit će da neko tobom već upravlja i da si ti svoju volju dao nekom drugome?“ a ja kazah: „Ne znam na koji su stupanj stavili svoju volju, na koji mog psa, a na koji moga konja.“ On reče: „U Mitrovici ima jedan uglednik,¹⁴ ja sam mu odlazio, ako meni dadneš prvenstvo nad njim, udahnuću u tebe dah koji donosi sreću“, a ja kazah: „I kada bi on nas držao za psa, koji je doživio puno njegovih dobročinstava, ja ne bih dao prednost niti jednom drugom šejhu.“ On reče: „Baš ne ide“ i postade očajan.“ Spomenuti Mustafa-beg je ispričao: „Vidio sam jednog dana jednog malog romskog dječaka kako stoji naslonjen na moja vrata pa sam izvadio jednu-dviije akče i dao mu. Te večeri vidim u snu da su se ljudi skupili oko mene, prilaze mi, ljube mi ruku i odlaze. Probudio sam se iz tog sna pa ujutro sjeo u kočije, s radošću došao Njegovoj plemenitoj ekscelenciji¹⁵ i ispričao san za koji sam se nadao da znači konačno upotpunjenje moje pobožnosti, a on upita: „Dao si nekome jednu-dviije akče?“ i ode od mene, a ja se pred njim postidjeh jer sam sebi bio umislio da sam dospio na visoki stupanj.“

¹⁰ Nisam siguran da sam ovu riječ nedvojbeno točno pročitao.

¹¹ Münirî Belğrâdî, *Silsiletü l-muğarribîn ve menâkıbu l-müttekîn*, Süleymaniyye Kütüphanesi (Istanbul), Şehid Ali Paşa, No. 2819, fol. 91r-91v.

¹² Možda je upravo riječ o čaušu Mustafi koji je bio zadužen za hvatanje i sprovođenje šejha Hamze u Istanbul, v. Muhamed Hadžijahić, Adem Handžić, „O progonu Hamzevija u Bosni 1573. godine“, *Prilozi za orijentalnu filologiju* 20-21 (1970-71), 55.

¹³ O derviškom ritualu habs-i nefes v. Dina Le Gall, *A Culture of Sufism: Naqshbandîs in the Ottoman World, 1450–1700* (New York, 2005), 114.

¹⁴ Misli se na spomenutog šejha Muslihuddina.

¹⁵ Riječ je ponovno o šejhu Muslihuddinu.

Kezâlik Muştâfâ Bêg hikâyet eyledi ki Ẓımışvârda Fazlî halife nâm mü‘ezzînün birâderi ‘azm-ı şîle éder yolda bir géce ẓıfân ve fırtına kopub yoldaşlarumdan ayrılıb yolum yave kıldum bir yerde ki eger kılacak olursam kendimi helâk maķâmında kodum fi-l-hâl şeyh hazretlerinden istimdâd édüb taleb-i? ğiyâş eyledüm dâbbem âhir cânibe çekindi ben ise zabtdan kalmışdum fi-l-hâl görsem yoldaşlarum beni taleb éderler yakın imişse h̄vôd âvâzların işitdüm ve merķûm Muştâfâ Bêgün birâderi Mehmed Bêg mun‘im bir devletlü iken Ẓımışvâr ğâretinde nesi var ise alınub faķr u feķâyâ düşüb Dimitrofçaya gelmiş iken merhûmuñ mezâr-ı şerîfin ziyâret éder du‘â-ı hayr eyler ve dër ki beha efendi bizi da‘vet eyle nice bir dunyâ miñnetin çekevüz dëyüb konaĝına varduĝı gibi vereme ẓutar hasta olur üç dört günden soñra vefât éder ayaĝı ucında defn olması müyesser olur raķimehü l-lâhu.¹⁶

Isto tako kazivao je Mustafa-beg da je brat Fazli-halife, koji je bio mujezin u Temišvaru, pošao posjetiti rodbinu pa tijekom putovanja nastupilo strašno nevolje. Fazli-halifa kazivaše: „Ja se odvojih od mojih suputnika i izgubih se od njih, i ako bih na jednom mjestu zastao sâm bih sebe doveo u propast, pa zovnuh Njegovu ekscelenciju šejha i zatražih pomoć od njega. Moj tovarni konj povuče na drugu stranu, ja ostah na mjestu i zaista vidim da moji suputnici mene traže, bili su tako blizu da sam njihove glasove mogao čuti. Brat spomenutog Mustafa-bega, Mehmed-beg, bio je uglednik i dobročinitelj; međutim, onda kada je Temišvar opustošen¹⁷ sve mu je uzeto pa je pao u siromaštvo i bijedu. Kada je stigao u Mitrovicu posjetio je plemeniti grob umrlog šejha, proučio mu dovu pa reče: ‚Hej, efendija, pozovi i nas, trpimo veliku nevolju na ovome svijetu!‘ Kada je stigao u svoj konak, razbolio se i poslije tri-četiri dana je umro. Ukopan je odmah niže šejhovog groba,¹⁸ neka mu se Allah smiluje.“

U oba izvoda govori se o kerametima, odnosno o vjerovanju derviša da odabrani šejhovi posjeduju nadnaravne moći i da se oni mogu zazivati u pomoć kod nevolja.¹⁹ Isto tako, jasno se vidi i derviško vjerovanje o snu kao jednom od načina otkrovenja.²⁰ Događaji navedeni u objema crticama vezani

¹⁶ Münirî Belĝrâdî, *Silsiletü l-muķarribîn*, 91v-92r.

¹⁷ Nisam mogao utvrditi na koje se pustošenje Temišvara ovdje misli.

¹⁸ Misli se na grob šejha Muslihuiddina, koji se najvjerojatnije nalazio u Srijemskoj Mitrovici. Šejh Muslihuiddin umro je 982. (1574./1575.) godine, v. Münirî Belĝrâdî, *Silsiletü l-muķarribîn*, fol. 92r.

¹⁹ O nadnaravnim moćima derviških šejhova v. Annemarie Schimmel, *Mystical Dimensions of Islam* (Chapel Hill, 1975), 206-213; Clayer, „Les miracles“.

²⁰ Halvetijski šejhovi bili su na glasu zbog sposobnosti tumačenja snova, v. Clayer, *Mystiques*, 109, 150. O derviškom tumačenju snova također v. Cemal Kafadar, „Mütereddit Bir Mütasavvîf: Üsküplü Asiye Hatun‘un Rüya Defteri 1641–1643“, u: isti, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoĝ İken. Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun* (Istanbul, 2009), 123-191.

su za čuvenog halvetijskog šejha Muslihuddina, koji je Mustafa-begu bio duhovni vodič na sufijskom putu.²¹ Šejh Muslihuddin, koji je živio u Srijemskoj Mitrovici, bio je jedan od najglasovitijih derviških šejhova na području Srijema u drugoj polovici 16. stoljeća. Može se pretpostaviti da je Mustafa-beg održavao tijesne veze i s dervišima koji su djelovali u zaviji Medžnun-babe (Mecnûn Baba) pokraj Voćina (Šarengrad). To zaključujem iz sljedećeg razloga: čitajući prijevod deftera Srijemskog sandžaka s početka vladavine sultana Selima II. nisam uspio pronaći Mustafa-bega među stanovnicima Iloka. Međutim, on je u nahiji Ilok uživao različita dobra i prihode koji su ulazili u sastav njegovog zeameta, a pokraj Iloka, u Voćinu, nalazio se njegov čifluk, pa pretpostavljam da je on tu i živio.²² Upravo pokraj Voćina nalazila se i spomenuta zavija Medžnun-babe.²³ Zasada ne mogu ništa više kazati o ovoj Medžnun-babi, ali on je najvjerojatnije bio među prvim dervišima koji su došli u Srijem. Medžnun-baba je ukopan pored svoje zavije u Voćinu i njegov grob bio je štovan i cijelo stoljeće kasnije, što se dá zaključiti iz kazivanja Evlije Čelebije.²⁴

Uz Mustafa-begovo ime skoro uvijek se navodi i ime njegovog oca Halil-bega. Tijekom 16. stoljeća u Ugarskoj najpoznatiji Halil-beg bio je Čandarlızade Halil-beg (Çandarlızâde Halil Beg), koji je od 1546. do 1549. godine sastavio prvi popis Budimskog beglerbegluka, a zatim jedno vrijeme bio i defterdar u Budimu.²⁵ Njegovo ime će nebrojeno puta biti spominjano u povijesnim izvorima jer su se Osmanlije kod rješavanja graničnih sporova s Habsburgovcima uvijek pozivali na ovaj prvi popis koji on sačinio. Moguće je da je upravo on bio otac Mustafa-begov. Iz Munirijevog kazivanja saznajemo je Mustafa-beg imao brata Mehmed-bega, koji je živio u Temišvaru, a i u Srijemu je imao kuću, odnosno posjed, i isto kao i Mustafa-beg bio gorljivi sufija. Ne znam je li Mustafa-beg utemeljio kakav vakuf, ali htio bih skrenuti pozornost na podatak o postojanju Mustafa-begovog mesdžida u Iloku, koji donosi Evlija Čelebi, što bi se moglo odnositi upravo na ovoga Mustafa-bega. Isto tako, nisam mogao točno utvrditi kada je Mustafa-beg umro.

Da bih podcrtao važnost Munirijevog djela *Silsiletü l-muḳarribîn* za proučavanje djelovanja derviških redova na području Slavonije i Srijema, do-

²¹ O odnosu šejha i njegovih sljedbenika (murida) v. Schimmel, *Mystical*, 205, 237.

²² McGowan, *Sirem*, 12, 19, 26, 111; Başbakanlık Osmanlı Arşivi Istanbul, Ruznamçe Defteri 42, fol. 301. U ovaj defter je 2. zulkadeta 982. godine (13. 2. 1575.) ubilježen Mustafa-begov zeamet koji mu je donosio prihod od 48 000 akči.

²³ McGowan, *Sirem*, 25. Odmah pored tekije posjedovali su bašte Hizir-dede i Gündüz-dede, koji su očigledno bili derviši, nv. mj.

²⁴ Čelebi, *Putopis*, 525.

²⁵ Géza Dávid, „Macaristan'da Yönetici Osmanlı Aileleri“, u: *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 38 (2015), 15-16.

nosim na kraju još jedan podatak iz njega koji se odnosi na dolazak jednog derviša u Ilok, a koji je u sufijskoj hijerarhiji zauzimao najviše mjesto, mjesto kutba.²⁶ Muniri ne navodi njegovo ime, ali kaže da je po zanimanju bio mutapčija (mûtâbî)²⁷ i da je imao svoju radnju u Srijemskoj Mitrovici.²⁸ Jednom prilikom u tu je radnju nakon povratka iz posjete Sofyali Bali-efendiji svratio već spominjani šejh Muslihuddin. Po ulasku u radnju oba su derviša, mutapčija i šejh Muslihuddin, spoznali da zauzimaju isto mjesto kutba, na što je mutapčija kazao Muslihuddinu da u jednom mjestu dva kutba ne mogu zajedno biti. Nakon toga mutapčija je brigu o svojoj obitelji povjerio izvjesnom Hadži Hasanu, a on sâm otišao u Damask, gdje je proveo neko vrijeme. Poslije povratka iz Damaska mutapčija nije ostao u Mitrovici, nego otišao u Ilok, tu se nastanio, kasnije tu umro i bio ukopan.²⁹ Tko zna, možda se ispod turbeta koje i danas stoji u Iloku upravo nalazi grob ovog kutba?

²⁶ Kutb predstavlja najviši duhovni autoritet u sufizmu, v. Schimmel, *Mystical*, 200. O značenju termina kutb u sufijskom poimanju svijeta, također v. *Oxford Dictionary of Islam*, ur. John L. Esposito (New York, 2003), 257.

²⁷ Osoba koja izrađuje predmete od životinjske dlake.

²⁸ Uz pobožnost derviši drže da je bavljenje nekim konkretnim poslom odnosno zanatom poželjno, skoro obvezatno. O vezi derviša i esnafa (cehovi) u Bosni i Hercegovini u doba osmanske vlasti v. Aščerić-Todd, *Dervishes*, 83-92.

²⁹ Münirî Belğrâdî, *Silsiletü l-muḳarribîn*, 83v-84v.

Summary

MUSTAFA-BEG HALILBEGOVIĆ: AN ILOK NOTABLE AND SUFI FROM THE SECOND HALF OF THE 16TH CENTURY

In his work *Silsiletü l-muḳarribîn ve menâkıbu l-mütteḳîn* (The Genealogy of the Servants of God and the Biographies of Devotees of God) the Belgrade mufti and muderis Muniri Belgradi presented two short stories told by a certain Mustafa-beg Halilbegović. These two stories tell that Mustafa-beg was a dervish who on his Sufi path had followed the famous Khalwati Sheikh Muslihuddin-Effendi from Srijemska Mitrovica. Data from the defter no. 42 from the Government Archive in Istanbul (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Istanbul) indicate that Mustafa-beg had enjoyed in 1575 a ziamet in the Nahiyah Ilok, worth 48,000 akçe, and within that ziamet he possessed a çiftluk in Voćin (Šarengard) near Ilok where he probably lived. Apart from the data on Mustafa-beg, in this paper the author wants to draw attention to the significance of the above work of Muniri for the study of the activities of Dervish orders in the Ottoman marches in Central Europe.

Key words: Muniri Belgradi, Mustafa-beg Halilbegović, dervish order, Ilok.

(Translated by Mica Orban Kljajić)

Nedim Zahirović

Sveučilište Ruhr, Centar za istraživanje Sredozemlja
(Ruhr Universität, Centrum für Mittelmeerstudien)
Konrad-Zuse-Straße 16, D-44801 Bochum
Nedim.Zahirovic@ruhr-uni-bochum.de